نظرگاه

تأمین انرژی شرط لازم تولید است، نه راه‌حل رکود

امین شاکری - نایب‌رئیس کمیسیون اقتصاد کلان اتاق بازرگانی ایران: اقتصاد ایران در نیمه دوم سال ۱۴۰۵ با مجموعه‌ای از فشارهای هم‌زمان روبه‌روست که آثار آن را می‌توان در افزایش هزینه‌های تولید، کاهش قدرت خرید، دشواری تأمین نقدینگی و نگرانی از آینده اشتغال مشاهده کرد..

افزایش هزینه مواد اولیه، انرژی، حمل‌ونقل، تجهیزات و تأمین مالی، نیاز بنگاه‌ها به سرمایه در گردش را به‌شدت افزایش داده است. تولیدکننده برای حفظ سطح قبلی فعالیت خود باید منابع بیشتری در اختیار داشته باشد، اما این افزایش هزینه لزوما با رشد قدرت خرید مشتریان یا توان مالی بنگاه‌ها همراه نیست. در چنین شرایطی، فاصله میان هزینه تولید و درآمد حاصل از فروش بیشتر می‌شود و حاشیه سود واحدهای اقتصادی تحت فشار قرار می‌گیرد.

نکته مهم این است که تولیدکنندگان همیشه امکان انتقال تمام افزایش هزینه‌ها به قیمت نهایی محصول را ندارند. در بازاری که با رکود تقاضا و محدودیت قدرت خرید مواجه است، افزایش قیمت ممکن است به کاهش فروش، از دست رفتن مشتریان و عقب‌نشینی از بازار منجر شود. بنابراین، بنگاه ناچار است بخشی از فشار هزینه‌ای را از محل کاهش سود، به تعویق انداختن سرمایه‌گذاری‌ها، محدود کردن خرید مواد اولیه یا کاهش سطح فعالیت خود جبران کند. ادامه این وضعیت می‌تواند به تدریج توان تولیدی بنگاه را تحلیل ببرد.

در این میان، پیامدهای بحران تولید تنها به میزان کالاهای عرضه‌شده یا شاخص‌های اقتصادی محدود نمی‌شود. بازار کار نیز از نخستین بخش‌هایی است که آثار تداوم رکود و افزایش هزینه‌ها را تجربه می‌کند. البته نمی‌توان صرفا بر اساس شرایط موجود از وقوع موج فراگیر بیکاری سخن گفت، اما نشانه‌های کاهش ظرفیت فعالیت بنگاه‌ها و محدود شدن امکان جذب نیروی جدید را باید جدی گرفت. زمانی که سفارش‌ها کاهش می‌یابد و تأمین مواد اولیه و نقدینگی دشوار می‌شود، بنگاه‌ها ابتدا از ابزارهایی مانند کاهش اضافه‌کاری و شیفت‌های تولیدی استفاده می‌کنند. پس از آن ممکن است قراردادهای موقت تمدید نشود و در صورت تداوم بحران، تعدیل نیروی انسانی در دستور کار قرار گیرد.

تعدیل نیرو معمولا آخرین واکنش بنگاه‌ها به بحران است؛ زیرا نیروی انسانی بخشی از سرمایه و تجربه انباشته هر واحد تولیدی به شمار می‌رود و کنار گذاشتن آن، به‌ویژه در شرایطی که بازگشت به سطح قبلی تولید دشوار است، هزینه‌های دیگری نیز به بنگاه تحمیل می‌کند. از همین رو، پیش از بروز بیکاری آشکار باید به نشانه‌هایی مانند کاهش ساعات کار، افت بهره‌وری، گسترش اشتغال ناقص و کاهش امنیت شغلی توجه کرد. این تحولات ممکن است در آمارهای رسمی بیکاری به‌سرعت نمایان نشوند، اما به‌تدریج قدرت اقتصادی خانوارها و توان مصرفی جامعه را تضعیف می‌کنند.

در کنار فشار هزینه‌ها و رکود تقاضا، ناپایداری تأمین انرژی نیز به یکی از مهم‌ترین نگرانی‌های واحدهای تولیدی تبدیل شده است. دستور رئیس‌جمهور برای اولویت‌دادن به تأمین انرژی صنایع، اقدامی ضروری در مسیر حفظ تولید و اشتغال است، اما اثربخشی آن باید در عمل سنجیده شود. میان صدور دستور، اجرای آن در شبکه انرژی و رسیدن به نتیجه مورد انتظار در خطوط تولید فاصله وجود دارد. آنچه برای تولیدکننده اهمیت دارد، میزان انرژی تحویلی، تعداد و مدت محدودیت‌ها و امکان برنامه‌ریزی قابل اتکا برای ادامه فعالیت است.

در حوزه برق، اضافه شدن ظرفیت‌های جدید به شبکه می‌تواند نشانه مثبتی باشد؛ با این حال، مسئله تأمین گاز و عملکرد شبکه در روزهای سرد سال همچنان نیازمند ارزیابی دقیق است. صنایع برای تنظیم برنامه تولید، خرید مواد اولیه، تحویل سفارش‌ها و مدیریت نیروی انسانی به ثبات در تأمین انرژی نیاز دارند. محدودیت‌های ناگهانی یا پیش‌بینی‌ناپذیر، حتی اگر در مقاطعی کوتاه باشند، می‌توانند هزینه‌های عملیاتی را افزایش دهند و بهره‌وری را کاهش دهند. با این همه، نباید مسئله رکود تولید را صرفا به بحران انرژی تقلیل داد. تأمین پایدار برق و گاز شرط لازم برای فعالیت صنایع است، اما به‌تنهایی نمی‌تواند مشکلات ساختاری تولید را برطرف کند. واحدی که انرژی کافی در اختیار دارد، اما با کمبود سرمایه در گردش، دشواری تأمین مواد اولیه، محدودیت‌های صادراتی، کاهش سفارش‌ها و بی‌ثباتی مقررات روبه‌روست، همچنان امکان دارد با کاهش ظرفیت فعالیت مواجه شود. به بیان دیگر، انرژی زمانی به افزایش تولید منجر می‌شود که سایر اجزای زنجیره فعالیت اقتصادی نیز امکان حرکت داشته باشند.

از این منظر، سیاست‌گذاری برای عبور از شرایط فعلی باید هم‌زمان چند محور را دنبال کند: تضمین دسترسی پایدار صنایع به انرژی، تسهیل تأمین مالی و سرمایه در گردش، کاهش موانع ورود مواد اولیه، بهبود شرایط صادرات و ایجاد ثبات و پیش‌بینی‌پذیری در مقررات. همچنین لازم است حمایت‌ها به گونه‌ای طراحی شوند که به حفظ ظرفیت تولید و اشتغال منجر شوند، نه اینکه صرفا در قالب تصمیم‌های مقطعی و کوتاه‌مدت باقی بمانند.

نیمه دوم سال ۱۴۰۵ برای بخش تولید، دوره‌ای تعیین‌کننده است. اگر فشار هزینه‌ها، ضعف تقاضا و محدودیت‌های زیرساختی هم‌زمان ادامه پیدا کنند، احتمال کوچک‌تر شدن فعالیت بنگاه‌ها و کاهش فرصت‌های شغلی افزایش خواهد یافت. در مقابل، بهبود شرایط اقتصادی، کاهش نااطمینانی‌ها، تأمین پایدار انرژی و فراهم شدن امکان دسترسی بنگاه‌ها به منابع مالی و بازار، می‌تواند به تقویت تاب‌آوری تولید کمک کند. عبور از این وضعیت به مجموعه‌ای از اقدامات هماهنگ و پایدار نیاز دارد؛ چراکه حفظ تولید فقط به معنای روشن ماندن ماشین‌آلات کارخانه‌ها نیست، بلکه به معنای حفظ سرمایه‌گذاری، بازار، نیروی انسانی و امید به ادامه فعالیت اقتصادی است.

نایب رئیس انجمن مدیریت کیفیت ایران:

کیفیت را از کارخانه فراتر ببریم

شهناز صفایی
editor@smtnews.ir

کیفیت، مفهومی فراتر از استانداردهای تولید و عملکرد بنگاه‌های صنعتی است و می‌تواند معیاری برای سنجش کارآمدی نظام حکمرانی، قانون‌گذاری و خدمات عمومی نیز باشد. در شرایطی که اقتصاد کشور با چالش‌هایی همچون مقررات پراکنده و متعارض، ضعف در نظام‌های مدیریتی و فاصله با استانداردهای جهانی روبه‌روست، بازنگری در نگاه به کیفیت ضرورتی انکارناپذیر به شمار می‌رود. نشست خبری انجمن مدیریت کیفیت ایران به مناسبت هجدهمین روز ملی کیفیت، فرصتی برای برجسته‌کردن همین ضرورت و بررسی ابعاد گسترده‌تر کیفیت در اقتصاد و جامعه بود. در این چارچوب، سه محور اصلی مورد توجه قرار گرفت: ارتقای کیفیت حکمرانی و نظام‌های مدیریتی، بهره‌گیری از فناوری‌های نوین برای بهبود عملکرد سازمان‌ها و تقویت مشارکت ایران در تدوین استانداردهای بین‌المللی.

> کیفیت حکمرانی، قانون‌گذاری و خدمات عمومی به اندازه کیفیت محصولات صنعتی بر زندگی مردم اثرگذار است

> میزبانی کمیته‌های فنی متناظر زمانی به یک دستاورد مؤثر تبدیل می‌شود که ظرفیت‌های تخصصی کشور در قالب فعالیتی منسجم و مستمر به کار گرفته شوند

از اصلاح نظام مدیریتی تا نقش‌آفرینی در جهان

فرشید شکرخدایی روز گذشته در نشست خبری به مناسبت روز ملی کیفیت که ۱۸ آبان‌ماه برگزار می‌شود، اظهار کرد: کیفیت مفهومی فراگیر است و نباید آن را تنها در چارچوب محصولات و خدمات صنعتی بررسی کرد. کیفیت حکمرانی، قانون‌گذاری، آموزش، نظام درمان، بانکداری، بیمه، بازار سرمایه، سکوهای دیجیتال و سایر حوزه‌هایی که به‌طور مستقیم با زندگی مردم ارتباط دارند نیز باید در کانون توجه قرار گیرند.

به گزارش صمت نایب‌رئیس انجمن مدیریت کیفیت ایران با تأکید بر ضرورت بازتعریف مفهوم کیفیت در کشور گفت: کیفیت را نباید صرفا در صنعت و به‌ویژه صنعت خودرو جست‌وجو کرد؛ چراکه بخش قابل‌توجهی از مسائل جامعه، علاوه بر محدودیت‌های ناشی از تحریم‌ها، به ضعف عملکرد نظام‌های مدیریتی، قانون‌گذاری و ارائه خدمات عمومی بازمی‌گردد.

وی با اشاره به تمرکز بخش زیادی از مباحث عمومی کیفیت بر صنعت خودرو افزود: مسائل کیفی در بسیاری از بخش‌های کشور جدی و حتی در مواردی گسترده‌تر از صنعت خودرو هستند، اما کمتر درباره آنها گفت‌وگو می‌شود. کیفیت زندگی مردم تنها به کیفیت یک خودرو یا کالای مصرفی محدود نیست، بلکه عملکرد نهادهای عمومی و اقتصادی نیز مستقیما بر میزان رضایت شهروندان و تجربه آنها از زندگی اثر می‌گذارد. از این منظر، لازم است نگاه به کیفیت از محدوده تولید و صنعت فراتر برود و عملکرد مجموعه‌های مختلف کشور را در بر بگیرد.

▣ نخستین گام برای ارزیابی عملکرد

شکرخدایی در ادامه به ضرورت تفکیک میان خرابی و بی‌کیفیتی پرداخت و تصریح کرد: یکی از موضوعات مهمی که باید در ادبیات عمومی کیفیت مورد توجه قرار گیرد، تفاوت این دو مفهوم است. هر محصول یا خدمتی ابتدا باید بتواند کارکرد اصلی خود را انجام دهد. اگر این کارکرد مختل باشد، هنوز با مسئله خرابی مواجه هستیم و نمی‌توان ارزیابی کیفیت را در اولویت قرار داد.

او برای روشن شدن این موضوع به مثال خودرو اشاره کرد و توضیح داد: اگر شیشه خودرو با فشردن دکمه بالا نرود، با یک خرابی روبه‌رو هستیم؛ اما اگر شیشه حرکت کند و هنگام بالا و پایین رفتن صدا داشته باشد یا عملکرد آن با نقص و ضعف ایمنی همراه شود، موضوع به حوزه کیفیت مربوط می‌شود. بنابراین، ابتدا باید از عملکرد پایه محصول یا خدمت اطمینان حاصل کرد و سپس درباره کیفیت آن قضاوت کرد.

این عضو انجمن مدیریت کیفیت ایران با تعمیم این رویکرد به نظام قانون‌گذاری کشور بیان کرد: زمانی که یک قانون قابلیت اجرا ندارد یا چندین آیین‌نامه و دستورالعمل متعارض در یک حوزه وجود دارد، پیش از هر چیز با نوعی خرابی در نظام قانون‌گذاری مواجه هستیم. پس از برطرف شدن این موانع است که می‌توان درباره کیفیت قانون، آثار مثبت آن و میزان رضایت‌بخشی اجرای آن اظهارنظر کرد.

وی یکی از مشکلات محیط کسب‌وکار را نیز تعدد مقررات و دشواری دسترسی به ضوابط دانست و خاطرنشان کرد: فعالان اقتصادی برای انجام یک فعالیت مشخص گاهی باید با چندین دستگاه اجرایی و نظارتی مواجه شوند که هرکدام مقررات و دستورالعمل‌های جداگانه‌ای دارند. این پراکندگی و تعارض، مسیر فعالیت اقتصادی را دشوار می‌کند و زمینه تصمیم‌گیری‌های سلیقه‌ای و کاهش شفافیت را افزایش می‌دهد.

شکرخدایی با تأکید بر اهمیت ساماندهی مقررات فنی اظهار کرد: بر اساس الزامات قانونی حوزه استاندارد، دستگاه‌های اجرایی باید مقررات فنی مرتبط با حوزه فعالیت خود را تدوین و ساماندهی کنند، اما این موضوع در بسیاری از دستگاه‌ها هنوز به شکل مطلوب محقق نشده است. هرچه مقررات روشن‌تر، یکپارچه‌تر و در دسترس‌تر باشند، امکان فعالیت سالم اقتصادی و نظارت مؤثر نیز افزایش پیدا می‌کند. به همین دلیل، پیگیری اجرای الزامات مربوط به تدوین و یکپارچه‌سازی مقررات فنی در دستگاه‌های اجرایی، یکی از مطالبات جدی انجمن مدیریت کیفیت ایران در سال پیش‌رو خواهد بود.

▣ آموزش و فناوری؛ دو ضرورت ارتقای کیفیت

نایب‌رئیس انجمن مدیریت کیفیت ایران در بخش دیگری از سخنانش به ضرورت بازنگری در نظام آموزشی کشور متناسب با تحولات فناوری اشاره کرد و گفت: امروز دیگر انتقال محفوظات و سنجش توانایی دانش‌آموزان و دانشجویان در بازتولید مطالب کتاب‌ها برای پاسخ‌گویی به نیازهای جامعه کافی نیست. نظام آموزشی باید به سمت تقویت خلاقیت، نوآوری، حل مسائل پیچیده، مهارت‌آموزی و استفاده مؤثر از فناوری حرکت کند.

وی با بیان اینکه هوش مصنوعی شیوه دسترسی به اطلاعات و تحلیل داده‌ها را تغییر داده است، افزود: در چنین شرایطی، آموزش باید به جای تأکید صرف بر حفظ کردن اطلاعات، توانایی استفاده از دانش و تبدیل آن به راه‌حل‌های کاربردی را در افراد تقویت کند. این تغییر رویکرد برای آماده‌سازی نسل جدید و افزایش توان رقابتی نیروی انسانی کشور اهمیت زیادی دارد.

شکرخدایی همچنین فناوری‌هایی مانند هوش مصنوعی و اینترنت اشیا را فرصتی برای افزایش بهره‌وری و ارتقای کیفیت فعالیت سازمان‌ها دانست و تأکید کرد: این فناوری‌ها امکان بهبود چابکی سازمانی، تسریع فرآیندها و تصمیم‌گیری دقیق‌تر را فراهم کرده‌اند. بسیاری از فعالیت‌هایی که در گذشته به ساعت‌ها مطالعه و بررسی تخصصی نیاز داشتند، اکنون با استفاده از ابزارهای هوشمند در زمان کوتاه‌تری انجام می‌شوند.

او با اشاره به کاربرد این فناوری‌ها در حوزه کنترل کیفیت و فعالیت آزمایشگاه‌ها توضیح داد: می‌توان استانداردها، روش‌های آزمون و اطلاعات تجهیزات را در اختیار ابزارهای هوش مصنوعی قرار داد و از آنها برای دریافت راهنمایی مرحله‌به‌مرحله درباره انجام آزمایش‌ها و تحلیل نتایج استفاده کرد. این امکانات می‌توانند بخشی از فعالیت‌های تخصصی را ساده‌تر و سریع‌تر کنند و ظرفیت تازه‌ای برای بهبود عملکرد واحدهای کنترل کیفیت به وجود آورند.

به‌گفته وی، بهره‌گیری از این فناوری‌ها صرفا به فعالیت‌های آزمایشگاهی محدود نمی‌شود و سازمان‌ها نیز برای مدیریت پیچیدگی‌های محیط کسب‌وکار به ابزارهای هوشمند نیاز دارند. استفاده از هوش مصنوعی و تحلیل داده‌ها می‌تواند به مدیران در پیش‌بینی شرایط، شناخت بهتر بازار و افزایش سرعت تصمیم‌گیری کمک کند. در نتیجه، فناوری‌های نوین باید به بخشی از رویکرد سازمان‌ها برای ارتقای کیفیت و بهره‌وری تبدیل شوند.

مشارکت ایران در تدوین استانداردهای جهانی باید تقویت شود

حسن فروزان‌فرد، عضو هیات‌مدیره انجمن مدیریت کیفیت ایران نیز در این نشست خبری از پذیرش پیشنهاد این انجمن برای میزبانی کمیته فنی متناظر ISO/TC ۱۷۶ خبر داد و این اتفاق را فرصتی برای افزایش مشارکت متخصصان و فعالان اقتصادی کشور در فرآیند بررسی، تدوین و بازنگری استانداردهای بین‌المللی دانست. به گزارش صمت فروزان‌فرد با اشاره به جایگاه خانواده استانداردهای ISO ۹۰۰۰ اظهار کرد: تدوین و بازنگری این استانداردها در سازمان بین‌المللی استانداردسازی از طریق کمیته فنی ۱۷۶ انجام می‌شود. انجمن مدیریت کیفیت ایران طی سال‌های گذشته، با توجه به ارتباط گسترده خود با صنعت، اتاق بازرگانی و جامعه دانشگاهی و تخصصی کشور، پیگیر پذیرش مسئولیت میزبانی کمیته فنی متناظر این مجموعه بوده است.

وی با بیان اینکه پیشنهاد انجمن در تعامل با سازمان ملی استاندارد ایران مورد پذیرش قرار گرفته، افزود: انجمن مدیریت کیفیت ایران اکنون میزبانی کمیته فنی متناظر ۱۷۶ را برعهده دارد. این مسئولیت می‌تواند زمینه مشارکت گسترده‌تر متخصصان، دانشگاهیان، فعالان اقتصادی و علاقه‌مندان حوزه مدیریت کیفیت را در بررسی و بازنگری استانداردهای بین‌المللی فراهم کند.

▣ کمیته فنی؛ فراتر از یک ساختار تشریفاتی

فروزان‌فرد با تأکید بر ضرورت بهره‌گیری عملی از ظرفیت ایجادشده خاطرنشان کرد: کمیته‌های فنی نباید صرفا ساختاری تشریفاتی داشته باشند. چنین کمیته‌ای زمانی می‌تواند اثربخش باشد که تجربیات کشور را جمع‌آوری و تحلیل کند، پیشنهادهای اصلاحی مشخص ارائه دهد و در فرآیندهای بین‌المللی تدوین و بازنگری استانداردها نقش‌آفرین باشد.

او با اشاره به دوره‌های بازنگری استانداردهای بین‌المللی ادامه داد: استانداردها معمولا در بازه‌های سه تا پنج‌ساله مورد بررسی و بازنگری قرار می‌گیرند. بنابراین، این فرصت برای کشورها وجود دارد که از طریق کمیته‌های فنی، دیدگاه‌ها و تجربیات خود را مطرح کنند و در مسیر اصلاح و بهبود استانداردها مشارکت داشته باشند.

به اعتقاد عضو هیات‌مدیره انجمن مدیریت کیفیت ایران، میزبانی کمیته فنی متناظر ISO/TC ۱۷۶ زمانی به یک دستاورد مؤثر تبدیل می‌شود که ظرفیت‌های تخصصی کشور در قالب فعالیتی منسجم و مستمر به کار گرفته شوند. جمع‌آوری تجربه‌های صنعتی، شناسایی مسائل اجرایی استانداردها و تبدیل آنها به پیشنهادهای کارشناسی می‌تواند جایگاه متخصصان ایرانی را در این فرآیند تقویت کند.

▣ استانداردهای جهانی؛ عرصه رقابت اقتصادی کشورها

فروزان‌فرد در ادامه با اشاره به اهمیت راهبردی استانداردهای بین‌المللی گفت: استانداردها تنها مجموعه‌ای از الزامات فنی برای تولید کالا و ارائه خدمات نیستند، بلکه می‌توانند بر جهت‌گیری فعالیت‌های اقتصادی و رقابت کشورها در بازارهای جهانی نیز اثرگذار باشند. به همین دلیل، برخی کشورها حضور در فرآیند تدوین استانداردهای بین‌المللی را جدی گرفته‌اند و تلاش می‌کنند دیدگاه‌ها و منافع اقتصادی خود را در شکل‌گیری این چارچوب‌ها منعکس کنند.

وی با اشاره به تجربه چین در این زمینه افزود: در سال‌های اخیر، چین با درک اهمیت راهبردی استانداردها، حضور گسترده‌ای در کمیته‌های فنی و فرآیند تدوین استانداردهای بین‌المللی داشته است. این رویکرد به این کشور امکان می‌دهد دیدگاه‌ها و تجربیات خود را در شکل‌گیری استانداردهایی که در سطح جهانی مورد استفاده قرار می‌گیرند، مطرح کند.

این عضو هیات‌مدیره انجمن مدیریت کیفیت ایران با تأکید بر ظرفیت‌های علمی و تخصصی کشور تصریح کرد: ایران نیز از متخصصان، دانشگاهیان و فعالان حرفه‌ای توانمندی برخوردار است، اما استفاده از این ظرفیت‌ها به مشارکت سازمان‌یافته، حضور مستمر و ارائه دیدگاه‌های کارشناسی در سطح بین‌المللی نیاز دارد. صرف برخورداری از دانش و تجربه کافی نیست؛ این توانمندی‌ها باید در قالب سازوکاری مشخص به فرآیندهای تصمیم‌سازی و تدوین استانداردها متصل شوند.

فروزان‌فرد در پایان از متخصصان، دانشگاهیان و علاقه‌مندان این حوزه دعوت کرد با مشارکت در فعالیت کمیته‌های فنی متناظر ایزو، در فرآیند بررسی و تدوین استانداردهای بین‌المللی نقش فعال‌تری داشته باشند. به گفته او، حضور مستمر و هدفمند کارشناسان ایرانی می‌تواند زمینه انتقال تجربه‌های تخصصی کشور به عرصه جهانی و افزایش اثرگذاری ایران در بازنگری استانداردها را فراهم کند.

سخن پایانی

بنا براین گزارش و به اعتقاد کارشناسان انجمن ملی مدیریت کیفیت ایران، گذار از مدیریت کیفیت به حکمرانی کیفیت، زمانی از یک مفهوم تخصصی به واقعیتی ملموس تبدیل می‌شود که کیفیت در تمام سطوح تصمیم‌گیری و اجرا معیار سنجش عملکرد باشد. از بنگاهی که باید محصولی قابل اعتماد عرضه کند تا دستگاهی که مسئول تدوین مقررات و ارائه خدمات عمومی است، هیچ بخشی نباید از ارزیابی و پاسخگویی مستمر مستثنا بماند. در این مسیر، ساماندهی مقررات، اصلاح نظام آموزشی، استفاده از فناوری‌های نوین و مشارکت در تدوین استانداردهای بین‌المللی، اجزای یک مسیر مشترک هستند. میزبانی کمیته فنی متناظر ایزو نیز فرصتی است که می‌تواند از ظرفیت علمی و صنعتی کشور برای اثرگذاری فراتر از مرزهای داخلی استفاده کند.